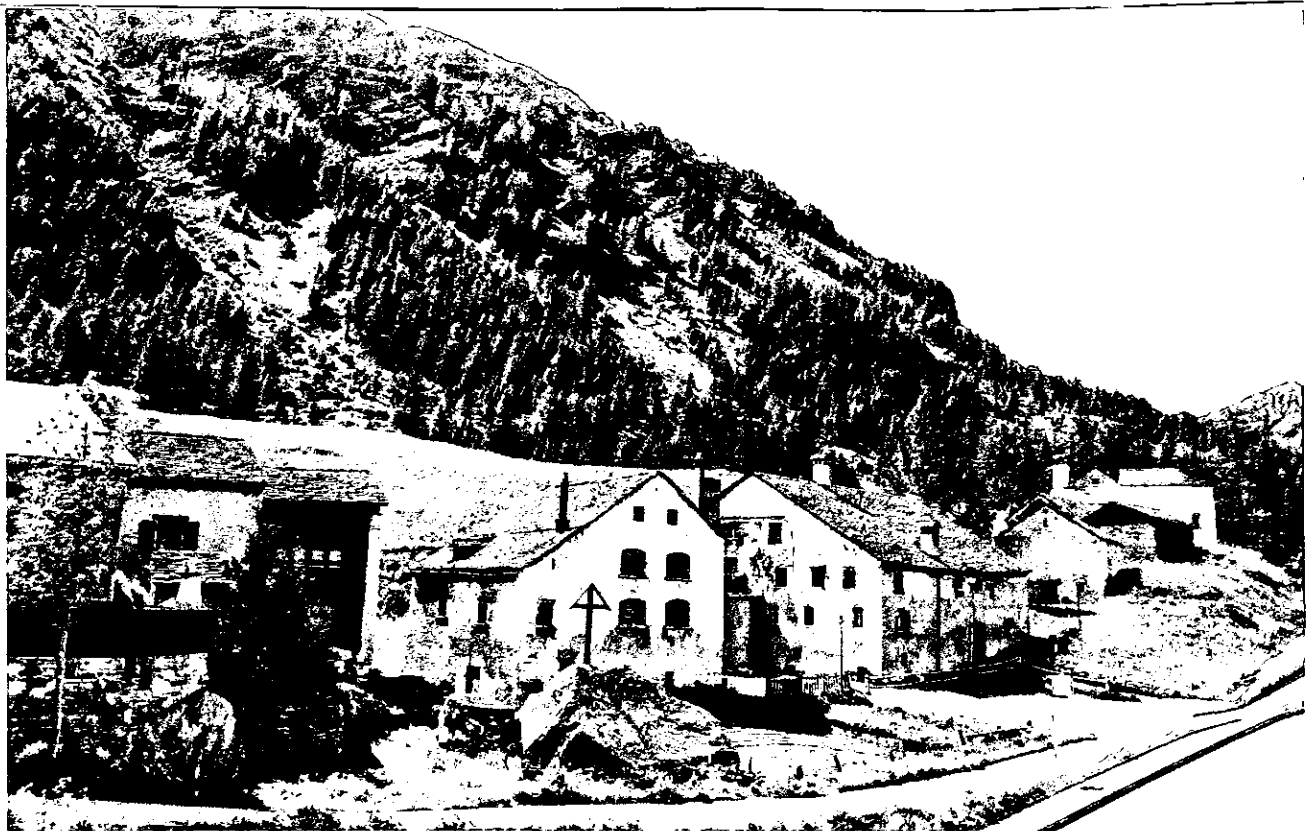

«Im Afang ischt ds Woort»

Där Wiilär Eggü an där Simplonschtraass.

FOTOS ZVG

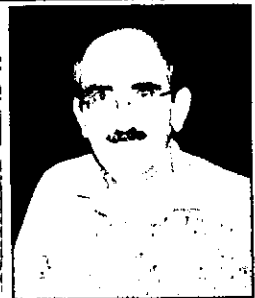
SCHÖNER WEILER

afa: angefangen
 alotzä: anschauen, betrachten
 Ändru: Leute von der Nordseite des Simplon-Passes
 Antheis: Prozession
 appa: etwa
 ärlickt: gesehen
 Braachot: Monat Juni
 daana: drüben, jenseits.
 de: dann
 do: doch
 Eggü: Schöner Weiler an der Simplonstrasse
 Eggugiteilschaft: Korporation Eggü
 Egguntruich: Versammlung der Geteilschaft Eggü
 Engiloch: Schutzhaus und Alpe an der Simplonstrasse
 eppis: etwas
 firschig: eigentlich
 hiëna: diesseits
 Hiëndru: Leute von der Südseite des Passes
 Hornattu: Alpe am Fusse des Breithorns

icha: herunter
 iischä: unser
 lose: hören
 Maschihüüs: Weiler an der Simplonstrasse
 Mooji, -jini: Karikatur, komische Figur
 nisch: uns (Dativ)
 numu: nur
 Panjotta: Weisses Festbrot
 schuppe: viele
 Simpillu: Simplon-Dorf
 sus: es
 Triinichnubul: Felsenhügel oberhalb Eggü
 uissuna: draussen
 umum: wiederum
 unna: unten
 unnuna: unten
 z Hudulsch gaa: zerstört werden
 Zant Johänn: Heiliger Johannes
 zinntu: leuchten
 Zwischbäärgu: Zwischbergen, Tal an der Schweizergrenze westlich von Gondo

Zant Johänn

Erich Jordan
Brig-Gris / Simplon-Dorf

WALLISERITTSCH

Walliser Bote
Donnerstag, 16. Juni 2016

11

WB, 16. 6. 2016/1

Hitu keere wer emaal wider d Schpraach va Simpillu und Zwischbäärgu.

Gschribu het schi iisch der Erich Jordan, dem wier beschtens daiche. Der Erich ischt z Simpillu giboru und het de am Kollegium z Brig schtudiert. Schpeeter ischt är in d Lonza z Vischp ggangu und schafft no hitu in der cheemischschu Analytik. Wone tüet är jezz z Glis. Schoo ganz früe het är schich fer d Schpraach, fer di Gschicht und fer d Briich z Simpillu und Zwischbäärgu intressiert. Schiini groossi Schpraachaarbeit in där Regioo Simpillu, Gondo und Zwischbäärgu ischt fer d wallissertitschi Forschig ganz wichtigi. Är het e ganzi Reija Biecher gschribe: «Einheimische erzählen aus Volkstum und Überlieferung von Simplen und Zwischbergen» (1985), «Orts- und Flurnamen Simplon-Süd» (Eigenverlag, 2006), und no e schuppe mee. Hiite chennet ler e va im sälbscht gschribes «Liäd vam Zant Johänn» keeru. Är het das Lied zer Iwüchig van der Kapälla in der Egggu vam 19. Braachot 2016 gschribe. Dr Erich seit iisch zeerscht aber öü no eppis zer Kapälla sälbscht:

Där Zant Johänn an där Egggu

Waan f dii drii Simbooli an där Welbi van där Eggukapällu z eerscht Maal ärlickt hä, ischt miär durch du Chopf ggangu, dass dii appa eppis mee sellunt sii, wa numu drii Moojini: Un achteggigä Schtääru und hiëna und daana us viërbletttrigs Chleebblatt. – Sind das nit Simbooli vam Glick und va när Hoffnig? – Und wiä chennunt dii Simbooli do uisggärächnut gad in dii Kapälla passä? Het sus do där Zant Johänn (där Kapällu-Patroo) vor zweituisig Jaaru wäärli ggwaagt, d Waarheit z sägä, und zär Biloonig hein sch nu gchepft. Was het de das mit waarhaftigum Glick z tuä? – Und we mu d Värganguheit van där Eggugiteilschaft neechär älotzät, was het de dii ffrschig mit Hoffnig z tuä?

Bis Endi vam 14. Jaarhunnärt ischt ds Gibiät vam Obru Drittul (zwischen Engiloch und Egga) unnär där Herrschaft van dä Edlu va Urnawäss ggsi. Anno 1399 heint viär Iheimischschu va hiëna und va daana dum Bäärg denä Edlu alli Rächti vam Obru Drittul abgchoift. Mit dem Friichoif ischt oi ds Friiggäricht Waaldärubäärg, un eiguni Gmei, untschtannu, wa appa halb so vill Liit gchäbä het, wa ds Doorf Simpilu wiitär unnuna. – Und usoo het deer glickhaftig Schtääru afa zintu! Das het fascht zweihunnärd Jaari gituirät, bis am 31. Oigschtu 1597. Van där Homattu ícha hed um mächtigä Gletschärabschturz ds ganz Deerffji zwischschunt dum Trii-

D Eggukapälla. D Schtäärna i där Eggukapälla (chleis Bild obena)

nichnubul und Maschihuis bigrabu. Därbii sind 81 Liit gschtoorbu. Numu weenigi Ubärläbundi sind wiitär uissuna an d Egga umüm ga huisu und ga wiitärläbä. Und hiä an där Egggu, waa s sichhär ischt ggsi, het mu 1627 un niwwi Kapälla gibuwu, wa mu dum Zant Johänn ggweit het. – D Hoffnig het umüm chennu waggssu. Anno 1798 het s mit där Psetzig durch du Napóleo zum End vam Friiggäricht afa liitu und u huiffu Tässlä und Dokumänti sind z Hudulsch ggangu. Mu hed mee und mee van där Giteilschaft Egga-Waaldärubäärg afa redu. D Liit heind us liëchtärs Läbä gsuächt und sind uisggwandrut, usoo dass hiitu an där Egggu niämu mee ds ganz Jaar wonät. Abär im Summär het s no Läbä im chleinu Wiilär. Alli Jaari am Zant Johänn, um du 24. Braachu, chumunt d Hiëndru und d Ändru im Antheis zär Eggukapällu und firunt daa ds Kapällufäscht vam Zant Johänn. Naa där Mäss git s us guäts Schlugchji Wü und Roggumbroot mit Chääs därzuä. Alli ggärädu Jaari ischt schpäätar am Naamitag unna im Doorf (Simpilu) där Egguntruch mit där Rächnig. Naa dum Truch git s no jedum Teilnämär um Panjotta fär uf du Heimwäg – usoo will sus där guät aalt Bruich!

Und där Zant Johänn, was meint deer därzuä? Wiä schteit s mim Glick, wiä schteit s mit där Hoffnig? – Losi wär um beschtu umaal zuä, was ds Liäd vam Zant Johänn nisch seit:

Ds Liäd vam Zant Johänn

Im Afang ischt ds Woort
Und ds Woort ischt bin Imm
Und Äär ischt ds Woort
Ds Woort ischt in Imm
Allds ischt durch Schiis Woort
Durch ds Woort van Imm
Niggs ischt ooni ds Woort
Ooni ds Woort van Imm

In Imm ischt ds ganz Läbä
Ds Liächt vam Mändsch
Ds Liächt zinntut in där Fiischtri
Dii will sus nit ggsee
Will ds Woort ischt ds Liächt
Wa zinntut dum Mändsch
Zant Johänn ischt där Ziigu
Vam Liächt vam Mändsch

Im Afang ischt ds Woort
Und ds Woort ischt bin Imm
Und Äär ischt ds Woort
Ds Woort ischt in Imm
Allds ischt durch Schiis Woort
Durch ds Woort van Imm
Niggs ischt ooni ds Woort
Ooni ds Woort van Imm

Unnär iisch läbät ds Woort
In Herrlichgheit
Das ischt iischä Heiland
Där Herr Jesus Krischt
Gizügut vam Vattär
Durch du Heilligu Geischt
Giboru van där Jungfrouw
Wa Marija heisst

Wellds Oorini het soll losä
Wellds Oigu het soll gsee
Durch ds Woort vam Herrgott
Durch ds Woort van Imm
Volli Gnaad und Waarheit
Ischt ds Woort van Imm
Volli Gnaad und Waarheit
Van Afangsch in Imm

Im Afang ischt ds Woort
Und ds Woort ischt bin Imm
Und Äär ischt ds Woort
Ds Woort ischt in Imm
Allds ischt durch Schiis Woort
Durch ds Woort van Imm
Niggs ischt ooni ds Woort
Ooni ds Woort van Imm

WRB,
16.6.2016/
2

«Da tüet ds Topfji dm Häfi di Tummheit vorba»

Wörtlich übersetzt heisst dies: Da wirft der Topf dem Hafen Dummheit vor. Es wird ausgesagt, dass zwei Personen – symbolisch Topf und Hafen – gleich dumm sind.

Jaa, was biditet das uf Güettitsch?

1. Bacht: Dies ist feines Kleinholz, vermischt mit Chris (Tannennadeln) und Tannenzapfen, das zum Heizen des Giftsteinofens dient.

2. Turtu: Man macht mit der gelben Kuhmilch der zweiten Melke nach der Geburt des Kalbs, die man «Biescht» nennt, einen Auflauf: die Turtu, die auch gesüsst werden kann.

Und wie seit me fer das uf Wallisertitsch?

1. boshaft, gemein: Hierfür gilt das Wort «abgschoortot»: äs abgschoortots Jungi = ein boshaftes, auch verdorbenes Kind.

2. Umgebung: Diese wird «Umschweich» genannt: äs Hüüs und ä groössä Umschweich = ein Haus mit grossem Umland / Umgebung.

Wie seit me fer das?

Was biditet uf Güöttitsch:

1. tschaanu?
2. fortschettu?

Wie seit me uf Wallisertitsch fer:

1. niesen?
2. zerteilen, verkleinern?

EWVERS GSCHICHTJI

Schriibet doch öü!

Wenn ler en Erinrig us Ewwum Läbe, es Gschichtji, e Zellea odär e Sag, es Schprichwoort, Wizza, es Gidicht oder suscht eppis wisst, waa ler kännet und waa öü fer andri intressant wääri, so schriibet iisch. Wier hätti güet Platz fer Ewwe Biiitrag. Es seliti ap pa bis 80 Ziile sii – z.B. andert-halb Schribmaschschiiiesite Ari-al 12 Punkt. Ier chennt öü in Handschrift schriibe. Wier tie schi de schoo in de Kompiuter dri. D Adrass heisst:

**Iischi Schpraach
Neuweg 2
3902 Brig-Glis**

Und vergäset nit, e Foto va Eww derzüe z tüe, dass mu di, wa schriibent, öü gseet, und, wenn ler heit, zwei Foto oder Abbildige, waa z Ewwem Text passent! Wier chänne de öü Foto derzüe und va Eww sälber cho machche. Danke no fer intressanti Weerter, Schprichweerter und Redewendige! Und alle zäme e güeti Zit!

Alois Griching

WB, 16.6.2016/3